

ЕДИН ШЕДЪОВЪР В СЪСЕДСТВО С ДРУГИ ДВА

Петър БОРСУКОВ (Велико Търново)

• *И ний сме дали нещо на света • Предизвикан разговор по това, за което ние сме мълчали, а другите говорят • Смъкване на праха от едно съкровище • „Ни вода го мори, ни огън го гори!“*

В старата ни престолнина има едно място, където се чувствам много особено. С прекрачването на прага на Регионалната народна библиотека „Петко Р. Славейков“ неволно спирам с внушението, че се потапям в нещо необикновено. Към усещането (типично при срещи с голямото изкуство) постепенно се прибавя и смесица от гордост, респект, носталгия и приятелски сантименти — все нюанси на тръпката от такава една среща.

Насреща (над първата стълбищна площадка), разстлано върху цялата стена, винаги по новому грейва с пълното си великолепие „НЕЩОТО“, към което съм пристрастен по определен и съдбовен начин...

Това е импозантната металопластика, паното

„ТЪРНОВСКА КНИЖОВНА ШКОЛА“

Заяло мястото си тук като въведение към съкровищата на престижното с историята и мащабите си великотърновско хранилище на знанието, в случая паното е фон, на който вода разговор с най-новите му „стопани“, сегашните библиотечни работници. Приказката се върти около това, че по една класификация на ЮНЕСКО тази уникална творба е включена в списъка, по който големите международни туристически агенции организират по своите маршрути срещи с образци на изкуствата от световната съкровищница. А по показателя „ТРАЙНОСТ“ металопластиката (поради материала, от който е създадена) е наредена на много предно място. Та нали за такива случаи народната мъдрост казва: „Ни вода го мори, ни огън го гори“, сиреч ВЕЧНО.

С изненада научавам, че моите събеседници, респектирани от този факт, са притеснени, че при тях липсва каквато и да е информация за авторите на униката. Просто текучеството на библиотечните кадри през дългите години от сътворяването на пластиката е станало причина тя да



Металопластика „Гърновска книжовна школа“

остане анонимна. Затова сега, когато се готви издаването на няколкото пълна история на Регионалната народна Библиотека „Петко Р. Славейков“ (идеята на автора на това писание е репродукция на паното „Търновска книжовна школа“ да стане обложка на многотомника), колективът със загриженост и голяма отговорност се е хванал да не остави „бяло петънце“ около всичко от богатството на уникалната съкровищница. Амбицията им е да издирят и най-малките подробности около тази творба, за да попълнят „творческия ѝ паспорт“. Всичко това извика у мен задължението да дам светлина около тези неизвестности, тъй като много отблизо съм следил пътя от зачеването до

РАЖДАНЕТО НА „ТЪРНОВСКА КНИЖОВНА ШКОЛА“

Пластиката изцяло беше изработена в тогавашното ми ателие в с. Леденик. Първоначалният проект е от средата на 1975 г. Изготвен по поръчка на историческите тогава Окръжен музей и Окръжна библиотека (с директори Христо Нурков и Вълчо Сариев), имаше по-скромни размери. Но по препоръка на Държавния художествен съвет към СБХ трябваше авторите му да го доразвият в по-голям мащаб и пластиката да заеме цялата стена срещу вътрешното стълбище. Приет бе и сюжетът „ТЪРНОВСКА КНИЖОВНА ШКОЛА“ като най-подходящ да изрази характера на двете институции, съжителстващи в една обща сграда (исторически музей и библиотека) и отразяващ многовековната книжовна дейност на древната българска столица. Окончателният проект бе приет и самите автори започнаха реализирането му в материал — кована мед.

Този близо двегодишен денонощен труд на двамата творци може да се определи само с една дума — СВРЪХЧОВЕШКИ! Ако изобщо човек може да си представи как от огледално гладкия меден лист с чук и още милион собственоръчно изработени чукачески инструменти може да се извади (по-скоро извае) стилната до съвършенство по иконописния канон, но звучаща съвременно фигура от многофигурната композиция на книжовниците, то тогава може би ще се оцени и гигантският творчески и физически труд на

АВТОРИТЕ

Огнян Димитров Мирчев (1933 г.). Роден софиянец. Израсъл в крайдунавска Силистра. След завършване на Художествената академия — живопис при проф. Ненко Балкански, се установява в столицата, където и до днес живее и твори.

Иван Александров Миланов (1928 г.). Еленчанин. Завършил живопис в Художествената академия при проф. Илия Петров. През активните си творчески години е софиянец, но напоследък предпочита спокойствието на родната Елена.

Това са наедно сухите данни от визитните картички на двамата автори, но моите любознателни събеседници настояват да разкажа нещо повече за тях и техния живот и това ме затруднява. Кое по-напред?!...

Може би това, че през дългите години, когато учехме изобразителното изкуство в столицата, живеехме заедно. Бяхме известни като „Четиримата от Гогол-19“. Четвъртият беше именитият сега български художник, един от създателите на факултета по изобразително изкуство към Великотърновския университет проф. Александър Терзиев. След заниманията си в учебните ателиета ние като че ли с още по-голямо желание и страст продължавахме „непрекъснатия учебен процес“ в тази чудесна квартира (с чудесната хазайка г-жа Роза). Тук се усъвършенствахме професионално, разширявайки творческите си интереси и търсения в какви ли не още жанрове и области. Така например, докато имена като Георги Ведроденски — Мортус, Недялко Йорданов, Стефан Цанев, многоликия Трендафил Акациев и много други се трудеха над издавания от тях популярен университетски вестник „ТРЪН“, ние от „Гогол-19“ издавахме вестник „КАШАТ“ (чете се обратно). По мнение на многобройната ни млада публика, изпълваща (за ужас на хазайката) тясната квартира — фаворити бяхме ние. Промоцията на всеки пореден брой разтърсваше от смях и възторг жилищната кооперация по съответната висока степен на Шпонхойер. И може би нашите почитатели са били прави, защото и сега след натрупания огромен житейски и професионален опит в тази област аз определено мога да кажа, че не зная някъде и някога да е правен с по-голяма отговорност и сериозност такъв хумористичен вестник.

И все пак във фокуса на нашето внимание и в разговора, който водим, са само авторите на „Търновската книжовна школа“, затова да не се отклоняваме от интереса към тях.

С явното съзнание, че мога да бъда упреknат в приятелско пристрастие, а съм принуден да отговоря на питането — „Какъв художник е в края на краищата Огнян Мирчев: живописец, график, илюстратор, сценограф, монументалист, карикатурист, пейзажист, приложник?“... Ще кажа: „Не мога да определя, защото той е всичко това! Или както го е казал народът: „Господ като му е давал, та е сипвал с двете ръце“. Енциклопедичен професионалист. Еднакво можещ във всички тези разновидности. Ненадминат в детската илюстрация (с планина илюстрирани от него детски книги). И ако тръгнем по всички тези негови „планини“ в различните жанрове, ще грохнем и няма да сме в състояние да видим един друг негов „планински връх — осемхилядник“ — АКВАРЕЛА. Това вече е една територия, където Огнян е в стихията си. Но със съжаление констатираме, че притиснат от тежестта на тези негови „планини“, АКВАРЕЛЪТ като че ли е оставен в „базовия лагер“ и чака своя ред. Ха, дано!...



„Ивайло пред Царевец“ стенопис от нар. худ. проф. Илия Петров



„Въстанието на Петър и Асен“ от проф. Георги Богданов

Прозвището на Иван Миланов като студент е било „ЗВЯРА“, защото всяка сутрин е отивал по тъмно, преди прислужниците, в Художествената академия и по цял ден, пак до тъмно, е рисувал като „ЗВЯР“ в учебното ателие. Любимец на гениалния проф. Илия Петров, който е обезсмъртил талантливия си ученик в един чудесен живописен портрет, заел по-късно достойно място в луксозния творчески албум на професора.

А ето и още един весел епизод около тези мили взаимоотношения между учител и ученик. Илия Петров (и той с някаква еленска жилка по майчина линия) дошъл в прочутото с талантите си еленско село Разпоповци да прекара лятото. С него била и съпругата му Надежда, по-късно омъжена за Емилиян Станев. С пристигането си Бай Илия (както интимно го наричали студентите му) веднага отишъл да види какво прави Иванчо (неговият ученик Иван Миланов), също разпоповчанин и прекарващ ваканцията си на село. Качва професорът разкривената дървена стълба на старата възрожденска къща, почуква на ниската сводеста врата и за да влезе, ще не ще, се навежда, както казват до земята. Посреща го ухилен до ушите, изненадан и щастлив до прималяване бъдещият художник...

След години, когато Иван Миланов стана „Лауреат на София“ за живопис, ние, неговите приятели, на всеослушание напомняхме, че още навремето проф. Илия Петров е бил убеден, че учи бъдещ голям художник и затова му е направил такъв голям поклон в къщата му в Разпоповци...

Сега този художник, който е и не по-малко талантлив от другия еленчанин (обявен приживе за класик) Йордан Попов, трябва във времето на „новия материален и духовен възход“, „обезпечен“ с около 40 лева пенсия, да споделя мизерната участ на несретника (!)

И като че ли точно тук трябва да се обърнем, за да видим как по ирония на съдбата, само на крачка от „ТЪРНОВСКА КНИЖОВНА ШКОЛА“ на Огнян Мирчев и Иван Миланов греят със своята си светлина други два шедьовъра: стенописите на техните учители: „ВЪСТАНИЕТО НА ИВАЙЛО“ от проф. Илия Петров и „ВЪСТАНИЕТО НА ПЕТЪР И АСЕН“ от проф. Георги Богданов.

ЕДИН ЕПИЗОД ЗА ЕПИЛОГ

Когато двамата големи български майстори на четката започнаха реализирането на тези си монументални проекти във Великотърновския исторически музей, младият тогава, току-що завършил художник Григор Спиридонов беше привлечен да асистира на професора си Илия Петров. Близостта ми с Григор ми осигури безпрепятствено присъствие на „мястото на събитието“ по време на работата на двамата професори върху фреските.

Притаил дъх сред купищата строителни и какви ли не други материали, имах чувството, че присъствам на някакъв религиозен ритуал. От

абсолютната тишина в затвореното пространство, като че ли заредена с експлозива на съзиданието, се получаваше усещането, че всеки миг нещо ще се взриви. А „взривът“ беше горе на скелето с обозначението „Народен художник Илия Петров“. На моменти притихнал, вгълбен, с неизменната увиснала на долната му устна цигара, той сякаш събираше сили за поредния тласък. Орловият му поглед опипваше контурите на откопирания върху мазилката фрагмент (мокрото фреско се рисува бързо и енергично и е съпроводено с голямо физическо натоварване, а точно тогава маестрото беше много болен). Навярно за да провокира останалия си запас от сили, бавно, през рамо поглеждаше назад към другото скеле, където, изпълнен с жизнерадост и неизчерпаема енергия, свещенодействаше аристократът на духа, вечният артист проф. Георги Богданов.

Подпомаган от съпругата и дъщеря си (също художници), явно много бързо напредваше в работата си. Това сякаш се явяваше като стимулиращ дразнител, оттласкващ от скелето другия, болния художник и той настървено се нахвърляше върху мокрия хоросан.

Чувството, че пред очите ми се разиграва сцена от Рачо-Стояновите „Майстори“, не ме напускаше през цялото време на моето необикновено съзерцание.

Разказвали са ми (мисля, че Христо Нурков) как в един момент, когато Илия Петров изписвал малката църквица върху стенописа, поставяйки я в края на крепостната стена на Царевец (точно там, където е днешната Балдуинова кула), се обадил някой от неизменно присъстващите горе по парапета музейни специалисти:

— Прощавай, професоре, но точно пък там е изключено да е имало църква?...

— Може и да е нямало, но на мен ми трябва да има! — спокойно отговорил художникът.

И какво било изумлението, когато след време при разкопките точно там били открити основите на малък параклис.

И тази поредна сцена се отдръпва от възбудената ми памет, а реално остава само това **КРЪСТОВИЩЕ** във вътрешното пространство на уникалната сграда (библиотека и музей), където де факто са се срещнали пътищата и талантът на различни поколения можещи български творци. На учители и ученици.

За това за край като че ли най му отива да напомним оня безсмъртен надпис от древната колона в българската престолнина, пред която туристическите агенции изсипват от луксозните си автобуси людете на света, и след като са им показали „Въстанието на Ивайло“, „Въстанието на Петър и Асен“, „Търновска книжовна школа“ и безбройните още шедьоври на този малък, но талантлив народ, им прочитат преведено на техните езици: „Човек и добре да живее, умира и друг се ражда, но сътвореното от него остава во веки веков...“.